

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
Izšel dnevnik vsakega dne razen nedelj in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni prostori:
2857 S. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2857 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4994

LETO—YEAR XXII. Chicago, Ill., sobota, 12. oktobra (October 12), 1929. STEV.—NUMBER 240

Petdnevnik in splošna ljudska izobrazba

Tajnik učiteljske organizacije vidi v petdnevniku več priložnosti za ljudsko izobrazbo. Zastareli pojmi.

Washington. — (F.P.) Kdaj se skrajša delavnik na pet dni v tednu? Tajnik National Education Association Crabtree pravi, da bo petdnevnik postal normalen delavnik v petih letih. To bo dalo ljudem večjo priliko do izobrazbe, je njegovo mnenje.

O tem vprašanju razpravlja v svojem letnem poročilu. "S skrajšanjem delavnika bodo ljudje imeli bolj in bolj spoznavanje, da šolska doba pomeni začetek in ne konec izobrazbe. Naše gibanje za izobrazbo odraslih se je šele pričelo", pravi Crabtree.

Skrajšanje delavnika samo na sebi ne daje nikake garancije, da bodo ljudje porabili prosti čas za učenje in zdravo razvedrilo. Nudi le večjo priliko za intelektualni razvoj posameznika, kar bi moralo biti važen smoter za vsakega človeka.

Vprašanje je, koliko se ljudje poslužujejo te prilike. Najbrže kar malo, ker večina raje trati čas na ta ali drugi način z brezpomembnimi razgovori in v prekanju ali navadnemu lenarjenju.

Crabtree pravi, da bomo morali spremeniti predvsem naše nazore o izobrazbi. Med navadnim ljudstvom prevladuje splošno mnenje, da se je človek dolžan učiti le v svoji šolski dobi. Ko otrok konča šolo, je dokončno tudi učenje oziroma se je naučil vsega, kar je potrebno za življenje, je mišljenje povprečnega človeka.

V resnici se človek jako malo nauči v šoli. Ako je povprečen mladenič ali mladenka zmogla ob dokončanju šole pravilno pisati, dobro računati in dobiti nekoliko pojma o gotovih znanstvenih vedah, se s svojim rekordom lahko po pravici ponaša. V resnici pa velika večina tega ne doseže.

Tudi najboljši učenec ne more dobiti v svojih mladih letih boljše vplede v življenje. Prvič ni mentalno dovolj razvit, da bi mogel opazovati tekoče in preteko življenje in si ustvarjati lastno mnenje o njem. Po lastnih skušnjah vemo, da se človeku prične odpirati duševni obzor — v kolikor se to pač godi — ko človek odraste in pride v dotiko z življenjem, takšnim kot je.

Ker pa splošno smatramo, da smo se v šoli vsega naučili, gre večina ljudi mimo življenja, ne da bi ga spoznavala in tekoči dogodki, pa naj so še večjega pomena, gredo navadno preko nas.

Radi tega je gibanje za izobrazbo odraslih velikega socialnega pomena. Ako ne doseže drugega kot to, da spremeni obstoječe nazore o izobrazbi posameznika, bo storjen velik korak. Prva potreba v tej smeri je seveda v šoli, da šolski sistem pripravi učence do spoznanja, da se s končanjem šole šele prične izobrazbena doba človeka. Dokler se te ideje ne vtepi v glavo šolski mladini, toliko časa ni mogoče pričakovati večjega mentalnega razvoja v širokih ljudskih plasteh.

Crabtree kritizira tudi obstoječi družbeni red z ozirom na viklo vzgojo. Radi vedno večjih stroškov, ki so v zvezi s študiranjem na višjih šolah, kolagijih in univerzah, postaja vikla izobrazba privilegij premožnejših slojev.

Otroci revnejših staršev nimajo nikake ali pa skrajno majhne priliko pohajati v viklo šole, ker to stane preveč denarja. Priljubljeni so iti v tovarno, da pomagajo k vzdrževanju družine. Dolg delavnik, monotono ali pa fizično naporno delo pa zamori v največ slučajih možgansko energijo in mentalni razvoj človeka, kar ima za posledico za človeško družbo. Vikla izobrazba, pravi Crabtree, mora biti na razpolago vsem

Nov denar udaril tišarske delavce

Washington, D. C. — Valed zmanjšanja papirnatega denarja je manj dela v vladni tiskarni, kjer engravirajo in tiskajo bankovce. Posledica je, da je 4700 delavcev dobilo brezplačen dopust vsak četrti dan in ostali delavci ostanejo doma vsak petnajsti dan ali dvakrat v mesecu. To pomeni, da je delavcem znižana plača, ker ne delajo stalno. Manjši denar — manjša plača za one, ki ga delajo!

Cenzura knjig ožigosa v senatu

Senator Cutting razglašil črno listo knjig, ki so prepovedane v Ameriki.

Washington, D. C. — Senator Cutting, republikanec iz Nove Mehike, je v četrtki ostro ožigosal cenzuro knjig po carinskih inspektorjih, ki so zahtevali, da se ključna o cenzuri črta iz carinske predloge. Debatu je bila zelo živahna. Cutting je predložil črno listo, ameriški "Index librorum prohibitorum," ki vsebuje naslove 739 knjig, katere ne smejo biti importirane v Združene države. Ta lista dokazuje — je rekel senator — kako skrajno absurdna je cenzura fizeskarnih knjig.

Na listi prepovedanih knjig so arabske pravljice "Tisoč in ena noč," dalje Boccacciojev "Dekameron," Aristophanes, Voltaire in cela vrsta angleških, francoskih, španskih in italijanskih knjig. Cutting je opozoril na absurdnost cenzure v dejstvu, da knjige "Mademoiselle De Maupin" ni prepovedana v angleščini, prepovedana pa je v španščini. Dalje so prepovedani španski prevodi raznih angleških knjig, ki so v originalu dovoljene.

"Svoboda tiska in svoboda misli je večje važnosti kot pa carinska postava," je argumentiral senator Cutting.

ZOPET SODNIJSKA PREPOVED

Easton, Pa. — Okrajni sodnik okraja Northamptona je izdal strogo sodnijsko prepoved proti lokalni uniji pleteninarških delavcev. Sodnijsko prepoved je dobila Kraemer Silk kompanija iz Nazareth, pri kateri skuša unija organizirati delavce. Injunktija pa ni ustavila organizacijske kampanje in tudi ne obleganja Nazareth. Par dni po izdani prepovedi se je vrnil velik shod na obronku mesta, ki je bil podoben biblijskemu obleganju babilonskega Nazareth. Prilili so govorniki iz drugih mest, ki niso imenovani v prepovedi in mahali po injunktijah sodniških in Kraemerjev kompaniji. Aretirani sta bili sestra Baird iz Kenosha, Wis., ki sta izjavili, da je vsak mlad Amerikane lahko ponosen, ako je vržen v ječo radi tega, ker se bori za pravice delavstva. Unija bo vzela priziv proti sodnijski prepovedi.

Policija je proti stavkarjem.

Boston. — Brutalnost policije v tekoči stavki tapetnih delavcev je dobila odmev na seji centralne delavske unije. Policijska obnašanja prav po bostonsko: pretepa in zapira stavkovne straže brez vsakega povoda. Centralna unija je izvolila poseben odbor, da protestira pri policijskem komisarju proti brutalnosti policije. Ako ne preneha, je unija sklenila podvzeti akcijo proti "možem postav" na sodišču.

Sneg pokrli Kanado.

Winnipeg, Man. — Debel sneg je 10. oktobra pokrli vse priroje zapadno od Winnipeg.

NORRISOV ODSEK BO IZPRAŠEVAL LOBISTE

Na zaslišno klop pridejo vsi zakulniski.

Washington. — (F.P.) — Za lobiste, velike in manjše, prihajajo vroči dnevi kljub bližajoči se zimi. To mnenje prevladuje v Washingtonu iz razloga, ker bo preiskavo vodil Norrisov pravosodni odsek.

Iz temnih skrivališč pritirajo na svetlo spretni diktatorji, ki drže na vajetih senatorje in kongresnike privilegiranega razreda in pazijo, da so sprejeti "dobre" zakonske predloge, slabe pa zavrne.

Senator Brookhart, član tega odseka, bi rad prišel z "družabno" lobijo, ki skrbi za zabavo, pojedine in popivanje kongresnikov in senatorjev — torej za funkcijo, ki se je izkala izvrstno in s katero se doseže marsikak glas pri glasovanju.

Večina članov tega odseka je pa mnenja, da pride prva na zaslišno klop carinska lobija, ki je za zaprtimi vrati delala roko v roki s senatskim finančnim odsekom pri sestavljanju carinske predloge. Carinska lobija je podobna trakuji: sestoji iz zakulniskih zastopnikov vseh korporacij, ki so zainteresirane v carinskem predlogu. Teh je pa brez števila.

Na zaslišno klop pride tudi Matthew Wollowa America's Wage Earners' protektivna liga, ki agitira za visoko carino v imenu ameriškega delavstva. V senatu dela pa z eno od velikih in majhnih korporacij in proti interesom ameriških delavcev.

Pred odsek bodo poklicane tudi razne patriotske organizacije, ki imajo velik vpliv na ameriške zakonodajne zbornice, na katere delajo pritisk na povelje ameriških gospodarjev. Te organizacije, kakor vse druge lobije, bodo morale povedati, kdo plača njihove stroške.

Nemilje prodiga kose klanja na vzhodu

Apelira na sovjetske in Kitajce, naj končajo neoficijalno vojno.

London, 11. okt. — Nepotrjena vest se glasi, da je Nemilja apelirala na sovjetsko in kitajsko vlado v imenu človečnosti, naj nehata s pobijanjem neprizadetih ljudi ob mandžursko-sibirski meji in izpustita vse talce in ujetnike.

Kolikor je znano, je bilo okrog 400 Kitajcev aretiranih v Moskvi in vse njihovo imetje je bilo zaplenjeno. Enako se godi Kitajcem po vsej Sovjetski uniji. Kitajska kolonija v Vladivostoku je malone uničena valed aretacij in konfiskacij. Na drugi strani so Kitajci aretirali 1200 sovjetskih državljanov.

Nemilja je nekaj nevtalni posredovalec, ki zastopa Kitajce v Rusiji in sovjetske na Kitajskem, odkar traja prelom radi mandžurske železnice.

Nov dobrotnik ženstva vstaj v Franciji.

Pariz, 11. okt. — Na kongresu francoskih kirurgov je bila večeraj senzacija, ko je dr. Dartigue izjavil, da je sramota za medicinsko znanost, ker še vedno dopušča, da hodijo okrog ženske, ki imajo preveč ali premalo prsi, da ena sama poteza z nožem lahko to popravi brez bolečin. Kirurg lahko naredi iz ženske božico. Da dokáže, kar je povedal, je govornik predstavil zdravnikom mlado pisalko, ki se je razgallila do pasu in pokazala prave proporcije kakor Venera. "To je moje delo," je ponosno dejal dr. Dartigue, ostali kirurgi so pa resno gledali na komentirali: "Zelo zanimivo."

Green o delavski politiki v Ameriki

Toronto, Ont. — William Green, predsednik A.D.F., je v četrtki na konvenciji federacije dejal, da je med Ameriko in Anglijo "velika razlika," zato ni potrebna delavska stranka v Ameriki. Ako pa kdaj pride potreba, je nadaljeval Green, da bodo interesi ameriškega delavstva zahtevali lastno stranko, je delavstvo že danes pripravljeno na ta korak. Ampak "danes še ni potrebe!"

Komunistično mesto bodo zgradili v Rusiji

Ekperiment boljševiškega ideal ob Volgi: celo mesto bo ena sama družina.

Moskva, 11. okt. — Krajevni sovjet v Stalingradu je sklenil zgraditi komunistično mesto in obrnil se je na sovjetsko vlado za odobritev in financiranje projekta. Novo mesto ne bo iz skupne izvoljenosti po zgledu mnogih utopijskih kolonij v drugih krajih sveta, temveč prebivalci bodo navadni ruski delavci. Mesto zraste okoli velike tovarne za avtomobile in traktorje, ki bo proizvajala 40.000 traktorjev letno.

V novem mestu bo popolnoma izključeno individualno družinsko življenje. Celo mesto bo ena sama družina. Vsa jedila se bodo pripravljala v centralni kuhinji, odkoder bodo distribuirana po restavracijah; mesto bo imelo tudi skupno jedilno shrambo, postelje in kopalne. Vse potrebščine stanovanj ne bo drugega kot spalnice. Poseben štab delavcev bo pometal in čistil vsa stanovanja, tako da ženske ne bodo poznale hišnega dela ali katerega gospodinjstva. Vse delo bo razdeljeno in specializirano. Vsi otroci mesta se bodo vzgajali skupaj od rojstva do šolskega leta in ta posel bo v rokah treniranih pestunov, učitelj in zdravnikov. Na ta način bodo otroci poznali le kolektivistično življenje.

Ameriški trgovci se je "pohujšali"

Biznismanom priporoča, da se bolj zanimajo za Rusijo.

New Orleans. — (F.P.) — Harold Mayer, ki je bil v Rusiji preteko letoletje kot član delegacije ameriške trgovske zbornice, se je očividno pohujšal v Rusiji. Priprada k amerškemu vladaoemu razredu, vendar je pa njegovo mišljenje o velikem socialnem in ekonomskem eksperimentu v Rusiji povsem neortodoksno.

Govoril je na sestanku neworleanskih biznismanov in jim dal sliko o svojih vtisih o Rusiji. Povedal jim je, da je Rusija dežela brez insurance in semijščnih agentov, dežela, kjer ne poživajo stanarine radi tega, ako pride v družino novorojenec, dežela, kjer dobi vsak delavec mesec dni plačanih počitnic na leto.

"Ako se zanimate za Rusijo in se skušate pripraviti o delu komunizma, vam ne bo škodilo," je svetoval Mayer.

Pleteninarški tovarnarji se organizirajo.

Philadelphia. — Trideset pleteninarških tovarnarjev, ki so pred časom sklenili splošno pogodbo z unijo, je ustanovilo organizacijo z namenom, da zastopa njihove interese pri izvaajanju pogodbe.

MacDonald v New Yorku.

New York. — Angleški labiritski premijer Ramsay MacDonald je v četrtki dospel v New York, kjer ostane nekaj dni na obiskih in počitku.

Voditelji delavske federacije popuščajo

Konvencija bolj demokratična in naprednejša. Brookwood še vedno straši. Humor na račun "profesorja."

Toronto. — (F.P.) — Na tekoči konvenciji Ameriške delavske federacije se ni prišlo do večjih incidentov, ako sploh pride do katerega. Najznačilnejša stran zborovanja je ta, da imajo delegatje primeroma več svobode pri debatah kot so jo imeli na konvencijah zadnjih let.

Tej značilnosti se mnogi veteranski delegatje in članikarski poročevalci čudijo in delajo izvenkonvencijne opazke. Neki vpliven voditelj je rekel, da je k temu pripomogla kritika v delavskem gibanju in izven tega, ki se je razvila v časopisih in revijah v preteklem letu.

Izgleda tudi, da bodo zaključki te konvencije bolj progresivnega značaja kot so bili na prejšnjih. Konvenciji sicer ne bo predložen radikalen program, vendar bo sprejet program socialne zakonodaje, ako je soditi po priporočilih eksekutiv, kar pomeni velik korak v razvoju federacije.

Iz Greenovih govorov je tudi izginilo naglašanje, da v Ameriki ni razrednega boja, kar je v preteklosti često rad povdarjal. Razlog za to je najbrže najti v borbi tektulnih delavcev na jugu. O tem vprašanju pravi eksekutiva med drugim tudi sledeče:

"Južne države imajo veliko surovih potrebščin, imajo delavstvo ameriškega poštenja, vendar vodne sile za proizvodnjo elektrike in potrebo po industriji. Ako pa industrije niso pripravljene dati "square deal" in pravičnejše postopati z delavstvom, sejejo podjetniki zrnje razrednih konfliktov v najnevarnejšem kraju..."

Vprašanje Brookwooda, ki ga je lanaka konvencija izobčila iz delavskega gibanja na priporočilo eksekutiv, prihaja pred konvencijo od dveh nasprotnih strani. Prijatelji te delavske šole zahtevajo, da federacija postopa pravičnejše s njo.

Spencer Miller, ki je načelnik biroja za delavsko izobrazbo — ustanovlji so ga progresivni unionisti leta 1920, toda v zadnjih par letih ga je popolnoma okupirala hierarhijska federacija — je ponovno sprožil to vprašanje pred konvencijo in je v svojem govoru skušal metati krivdo za spor na Brookwood.

Muste, načelnik šole, je po Millerjevem govoru izjavil članikarskim poročevalcem, da je metanje krivde na šolo za nadaljevanje konflikta med federacijo in Brookwoodom "popolnoma absurdno in neresnično."

Miller je rekel, da je bila šola dana vsa prilika za izravnanje spora od strani eksekutivne federacije in biroja za delavsko izobrazbo, kar pa ni resnica. "Brookwood bi rad vedel, na kaki podlagi bi bilo mogoče doseči sporazum..." in bi bil z veseljem pripravljen voditi razgovore z eksekutivno na podlagi, ki jo je Miller omenjal," je izjavil Muste.

Ta zadeva pride na dnevni red, ko bo poročal odbor za resolucije, kateremu je bila izročena resolucija v prilog Brookwoodu.

Nad "profesorja" Millerja se je apraviil po zaključku govora tudi znani borec ameriških inorajev Andrew Furuseth. On je od Greena zahteval, da se enkrat pokliče na oder Millerja, kateri naj pojasni besedo "racionalizacija," s katero je izobraževal delegacijo. Furuseth je rekel, da bi s tolačenjem te in drugih dolgih besed Miller lahko nekoliko izobrazil delegate.

"Pokličite ga nazaj in njegov ponovni govor bo mogoče podučljiv," je z rezkim glasom zahteval Furuseth.

Senca Saccu padla na karolinski proces

Tožitelji zahtevajo politično in versko inkvizicijo obtožencev in priči.

Charlotte, N. C. — Obravnava proti sedmim komunistom iz Gastonije je dobila v četrtki novo lica. Državno pravdnitvo je izjavilo, da je proces aličen onemu proti Saccu in Vansettiju in onemu v Chicagu, ki je izviral iz bombne afere na Haymarketu leta 1888, zato zahteva, da se razkrije politična in verska stran procesa. Sodnik Barnhill je v začetku procesa odločil, da se bo obravnavalo le o umoru policijskega načelnika in vsa druga vprašanja morajo izostati, tožitelji pa sda zahtevajo pravice izpraševanja pri zagovorništvu o njihovi politični in verski pripadnosti. Sodnik je odgovoril, da bo o tem premišljeval in odločil kasneje.

Med potekom obravnave v četrtki se je nadaljevalo izpraševanje priči obtožencev. Priča Paul Sheppard je dejal, da študira za metodističnega pridigarja, popravlja plane in sda je prostovoljni govornik za Mednarodno delavsko obrambo. Zvečer 7. junija je bil v šotorski stavkarjev in videl je policijskega načelnika Adersholta, ki je streljal, potem pa so pošli drugi strelji in stana uniili. Ni pa videl, kdo je koga ustrelil. Kasneje je Sheppard rekel, da je bil Adersholt ustreljen v hrbet, ko je odhajal.

Druga priča Cliff D. Saylor je rekel, da je videl, kako se je Adersholt pripeljal v avtu s tremi policiji vred. Polica Gilbert se je začel pričkati s stražnikom, ki je držal revolver v roki. Nadaljnjo pričanje Saylorja se je ujemalo z izpovedmi ostalih priči.

Vollina korupcija v rudarski uniji

"Illinois Miner" objavlja animativni rekord.

Springfield, Ill. — Na kak način je bil John L. Lewis in njegova administracija izvoljena pri volitvah leta 1925, je razvidno iz "Illinois Minerja," ki ima v zadnji številki članek o volilni korupciji v uniji.

V 30. distriktu v Kentuckyju je rudarska unija razpadla vsaj šest mesecev pred volitvami u-nijakih odbornikov. Pol leta pred volitvami je plačal zadnji rudar svoje mesečne prispevke. Iz vsakega praktičnega ozira je unija prenehala eksistirati mnogo prej.

Lewis je pa obdržal takozvane "papirnat" lokalne unije, 16 po številu, ki so mu služile v njegove oblačne namene. Te papirnat unije so njemu in njegovim kolegom dale 2888 1/2 glasov in Brophy ter njegova lista ni dobila niti pol glasu v celotnem distriktu.

Sličnih slučajev volilne goljufije, ki prekaša celo politične sleparije bossa Varea v Philadelphiji, je v rudarski organizaciji pod Lewisovo administracijo mnogo. In dokler se nahaja na krmlu organizacije njegova s krvo oblita in s sleparstvom prežeta kamarila, toliko časa ni nobenega upanja, da se unija zopet dvigne iz ruševin.

Bankir obojen na 15 let ječe.

New York. — Charles D. Wagoner, bankir, ki je osleparil šest največjih bank v New Yorku za pol milijona dolarjev, je 10. t. m. priznal krivdo pred sodiščem in je bil obsojen na 15 let zapora v Atlant.

Roman v šestih delih s epilogom.

F. M. Dostojevski:

ZLOČIN IN KAZEN

Poslovenil Vladimir Lovatnik.

Pri poslednjim svidenju je Svidrigajlov povedal Razkolnikovu, da je uredil in sicer dobro uredil usodo otrok Katarine Ivanovne, kajti po svojih zvezah je našel osebo, s pomočjo katere se mu je posrečilo spraviti vse tri sirote nemudoma v primerne zavode; denar, ki ga je naložil zanje, je tudi mnogo vplival, kajti z glavnico pridejo sirote mnogo lažje pod varno streho, kakor pa brez nje. Omenil je tudi nekaj o Sonji in obljubil, da pride v kratkem sam k Razkolnikovu, rekoč, da bi se jako rad posvetoval, ker ima govoriti z njim o važnih zadevah... Ta razgovor se je vršil na mostovžu pri stopnicah. Svidrigajlov je gledal Razkolnikovo pozorno v oči; naenkrat pa je umolknil in vprašal nato s tišjim glasom:

"A kaj vam je, Rodion Romanovič, da ste tako izpremenjeni? Res! Poslušate in gledate, kakor me ne bi razumeli. Osebite se. Pogovorila se bova; škoda le, da imam toliko opravkov, lastnih in tujih... Eh, Rodion Romanovič," je pridodal, "vsak človek potrebuje zraka, zraka, zraka... Pred vsem zraka!"

A tedaj je stopil v stran, da je pustil mimo sebe svečenika in cerkovnika, ki sta prihajala služiti zadržanico. Po odredbi Svidrigajlova so se vršile zadušnice točno po dvakrat na dan. Svidrigajlov je šel svojo pot, Razkolnikov pa je obstal, pomislil in stopil za svečenikom v Sonjino stanovanje.

Stal je med vrati. Služba božja se je začela, tiha, veličastna in otočna. V spominu na smrt in v čuvstvu pričujoče smrti je bilo zanj vsakdar nekaj mračnega, kakor tajnost-polna groza, že iz detskih let. Davno že ni bil navzoč pri zadušnici. Gledal je otroke, ki so valj trije klečali ob krsti; Poljica je plakala. Za njimi je molila Sonja; tudi ona je ihtela tiho in plaho. "Vse te dni me ni pogledala niti enkrat in niti besedice ni pregovorila z menoj," je prišlo Razkolnikovu na um. Jasno je svetilo sonce po sobi; v gručah se je dvigal dim kadila. Duhovnik je molil: "Daj ji večni pokoj, o Gospod!" Razkolnikov je stal ves čas med opravili; nekam čudno ga je pogledal svečenik, ko je podelil zadnji blagoslov in se je odpravil iz sobe. Po zadušnici je Razkolnikov pristopil k Sonji; ta ga je nenadoma prišla za obe roki in mu aklonila glavo na ramo. To prijazno ravnanje je Razkolnikova presenetilo in osupnilo; čudno se mu je zdelo, da ne čuti niti najmanjšega studa in najmanjše mržnje do njega in da ji prav nič ne trepečejo roke. To je bilo vendar že brezkončno poniževanje samega sebe; vsaj njemu se je dozdevalo tako. Sonja ni rekla ničesar; Razkolnikov ji je stisnil roko in odšel, zakaj strašno težko mu je postalo. Srečnega bi se bil čutil v tem trenutku, ako bi bil mogel kreniti kam, kjer bi ostal čisto sam, čeprav za vse svoje življenje. Stvar pa je bila ta, da se v zadnjem času nikakor ni mogel čutiti samega, četudi je bil sam. Hodil je iz mesta, hodil na veliko cesto, celo v gozd je zašel nekoč; toda čim samotnejši je bil kraj, tem silnejše se je zavedal neke bližnje in razburiljive navzočnosti, ne ravno strahne, pač pa silno neprijetne, tako da se je vračal v mesto, kakor hitro je mogel, mešal se med množico in zahajal v pivnice in krčme ter hodil po Starinarskem in po Senenem trgu. Tukaj mu je bilo že nekoliko lažje pri srcu in čutil se je bolj samega. V neki obedovalnici, kjer so proti večeru prepevali pesmi, je sedel celo uro in poslušal; spominjal se je pozneje, da mu je to jako dobro delo. Nazadnje pa se ga je lotil nemir, kakor bi ga naenkrat začela peči vest, češ: "Sedim tukaj in poslušam petje; ali mi je treba tega?" Pri tem pa se je dobro zavedal, da ga ne vznemirja edino to, ampak še nekaj, kar je zahtevalo takojšnje odločitve, česar pa si ni mogel niti misliti niti izraziti z besedami. Vse se mu je zamotavalo v nejasno gručo. "Ne, ljubši bi mi bil boj! Raje bi se zopet dal v Porfirijem — ali pa Svidrigajlovim... Želim si že kmalu zopet taknega izživljanja ali napada... Da, da!" si je mislil. Odšel je iz obedovalnice in

malo je manjkalo, da ni zbežal. Misel na Dunjo in na mater ga je kdovekakaj naenkrat navdala s smrtnim strahom. Tisto noč se je zgodilo, da se je zjutraj prebudil v grmovju na Križevem otoku, ves tresoč se od mrzlice; vrnil se je in dospel domov še zarana. Po nekoliko urnem spanju ga je mrzlica minila, toda zbudil se je že pozno; bilo je ob dveh popoldne.

Spomnil se je, da je za ta dan napovedan pogreb Katarine Ivanovne in razveselila ga je misel, da se ga ni udeležil. Nastazija mu je prinesla kosilo; jedel in pil je z velikim tekom, skoro hlastno. Glava mu je bila zdaj bolj sveža in on sam mirnejši nego poslednje tri dni. Celu začudil se je nad prejšnjimi izbruhi svojega silnega strahu. Odprla so se vrata in v sobo je stopil Razumihlin.

"Aha! Ako je, potem ni bolan!" je rekel Razumihlin in sedel na stol nasproti Razkolnikova.

Bil je vznemirjen, česar ni izkušal prikriti. Govoril je z očitno nejevoljo, brez naglice in brez posebnega poudarka. Morda bi si bil kdo celo mislil, da je prišel s kakim ne navadnim in izključnim namenom.

"Poslušaj!" je izpregovoril odločno, "vi trije ste valj skupaj čudni ljudje; toda iz tega, kar sem videl do zdaj, posnemam jasno, da mi je vasa stvar neumestna; ne misli pa, da te prihajam ispravevat. Vseeno mi je! Sam ne maram. Ako mi začneš zdajle sam razodevati vaše skrivnosti, te morda niti ne bom hotel poslušati, temveč bom pljunil in odšel. Prišel sem samo, da se osebno in do dobra prepričam, je li resnica, da si neumen, ali ni? O tebi, vidiš, so gotovi ljudje prepričani, da noriš, ali vaaj, da si skrajno nagnjen k temu. Priznam ti, da sem se jaz sam zelo nagibal k temu mnenju, prvič zaradi tvoje neumnega in nagnusnega ravnanja, ki se nikakor ne da razložiti, in drugič zbog tvojega nedavnega postopanja napram materi in sestri. Samo brezvestnež in podlež bi mogel razen blaznega človeka ravnati z njima tako, kakor si ravnal ti; iz tega sledi, da se ti meša..."

"Ali je že dolgo, kar si govoril z njima?"

"Ravnokar. Ali ti ves čas nisi bil tam? Kod se potikaš, povej mi, prosim te, da sem te že trikrat zamenjal? Mati je že od včerajšnjega dne resno bolna. Hotela je k tebi; Avdotija Romanovna ji je sicer branila, toda ona noče ničesar slišati: 'Ako je bolan,' pravi, 'ali ako se mu meša pamet, kdo naj mu stoji ob strani, če ne mati?' Vsi skupaj smo prišli sem, ker je ni bilo mogoče pustiti same. Do tvojih vrat smo jo priložili naj se pomiri. Ko stopimo v sobo, ta ni nikjer; tukaj je sedela. Sedela je kakih deset minut, midva s tvojo sestro pa sva stala poleg in molčala. Nato je vstala, rekoč: 'Ako hodi z doma in je potem takem zdrav, svojo mater pa je pozabil, se tudi materi ne spodobi in je sramotno zanj, da bi stala pred njegovim pragom in prosila ljubezni kakor miloščina.' Domov prišla je legla v posteljo in zdaj jo tare vročica: 'Vidim,' pravi, 'da za mene nima časa, temveč le za svojo.' S to 'svojo' misli na Zofijo Semenovno, ki je tvoja nevesta ali ljubica ali kaj že. Takoj sem šel k Zofiji Semenovni, kajti, dragi moj, hotel sem priti stvari do dna. Pridem tja in vidim, da stoji sredi sobe krsta, otroci plakajo, Zofija Semenovna pa jim pomeja žalne obleke. Tebe ni. Pogledal sem, opravičil se in šel povedat Avdotiji Romanovni. Potemtakem je vse neumestno in ti nimaš nikake 'svoje', ampak si brčkone ob pamet. Toda ti sediš tu za mizo in žreš pečeno govedino, kakor bi tri dni ne bil jedel. Res je, da tudi norci jedo, a daj mi še nisi pregovoril niti besedice — ti nisi blazen! Na to bi prisegel. Vse drugo prej kakor blazen! Z vami vsemi je vražja stvar; tu mora biti skrivnost, jaz pa nimam namena, da bi si ubijal glavo z vašimi zagonetkami. Prišel sem te samo ožet, je zaključil in vstal, 'in si olajšat srce. Sam zase pa vem, kaj mi je storiti.' 'Kaj pa nameravaš storiti zdaj?'

(Dalje prihodnjik.)

Frane Perri:

CIRKUS

Ko se je Osvaldo Capiti vrnil s svojega dolgega potovanja po tujini, je pripeljal a seboj šest iskrnih belcev, ki jih je bil kupil na Madžarskem. Živali so bile bele ko sneg, na njih dlaki ni bilo niti najmanjšega madeža. Zato je veljala njegova naklonjenost in ljubezen samo njim. Ne-šetokrat na dan je stopil v hlev, jih božal in jim lastnoročno dal jabolki ne le ovsu, ampak tudi slankice.

Zato je bila prava senzacija, ko se je zvedelo, da bo Capiti s temi konji nastopil v cirkusu. Nihče ni hotel tega verjeti. Šele ko so se pojavili na ulicah ogromni plakati, je običajno nehalo zmajevati z ramami. Svet je ugibal, kako je prišlo do tega. Menda ne dela tega zaradi dobička? Je šlo od ust do ust. Kaj še! so odgovarjali drugi. Saj ni mogoče, ko je moč vendar — milijonar!

Prvi večer, ko se je pojavil Capiti s svojimi konji pred občinstvom, je bil na blagajno tolik naval, da je že pred predstavo

zmanjkalo vstopnic. Ni ga pač bilo med zvedavimi meščani, ki bi se bil rad in svojevoljno odpovedal užitku gledanja, kako jase bogataš na novih konjih.

V prvi loži spredaj je sedel sam cirkuski ravnatelj Alberto Boreno, poleg njega pa njegova žena.

To je bil pravi korenjak, na oko sila brutalen človek. Njegova žena pa je bila vitka neznost in njeni lasje so se kakor krona spleтали nad-madonakim obrazom plavalaske. Oči ji je vedno pokrivala nekakšna sanjaka meglica. Sedela je poleg svojega moža mirna in nepremična, med tem pa je občinstvo nastavljalokukala in si jo ogledovala.

Tedaj sta se pri vходу pojavila dva kraana belca. Za njima sta prišla še dva in potem zopet dva. Capiti je ponočno in strumno jahal na njih. Cirkuski dres se mu je prilagel kakor da je vlit iz dragocene kovine. Ko se je jahač pojavil, je publika glušeč zaploskala. Oči so se ustavljale na živalih, primerjale so jih drugo z drugo in nazadnje so pogledi šinili navzgor, k njemu, ki je sedel v sedlu kakor pribit in a

prijaznim nasmeškom motril občinstvo.

Adela je kakor vkovana gledala zdaj njega, zdaj njegove konje. Oh, bil je nepopisen prizor! Pomaknila je sedež bliže, da ji ne bi ušel noben trenutek tega imenitnega dogodka. Tudi njo je jahač očaral. Jahal je na konjih spreminoma, zdaj stoji na prvem in drugem, potem na konicah čevljev na zadnjem. Arena se je tresla, tako je grmelo v cirkusu od plokanja. Ko je bila točka končana, je moral priti Capiti še enkrat pred zastor. Priklonil se je in tleskanja ni bilo spet konca ne kraja.

Ko je Osvaldo minil ložo ravnatelja Borena, je prožno skočil naprej, napravil poklon in z naglo kretnjo poljubil Adelo ročico. Adela pa je vasa drhtela od razburjenja. Obrnila se je k svojo možu in rekla:

"Alberto, že dolgo nisem tako uživala kakor nocoj..."

Prav tedaj pa se je pojavil pred Adelo Capiti, ki je bil prišel od zadaj in sunkoma dejal:

"Miloštica gospa, zelo mi je všeč, da vam moji konji tako ugajajo. Dovolite, da vam jih v znak mojega posebnega spoštovanja poklonim."

II.

Od tega dne naprej je bil Boreno silno vznemirjen. Moral se je seveda zahvaliti za dragoceni in nevsakdanji dar, čeprav bi ga bil rajši zavrnil. Na tihem je preklinjal Capitija in želel, da bi ga odnesel hudič. Mučilo ga je vprašanje, kakšen je bil prav za prav vzrok, da je jahač poklonil konje njegovi ženi. In kako jih je poklonil! Kakor da so navadna igračka, vredna samo nekaj vinarjev. To je bilo tisto, kar Boreno ni šlo v glavo.

Posihmal pa je ljubosumni ravnatelj tudi večje oprezoval in bil Adeli vedno za petami. Imel je ženo in Capitija na sumu, da ga za hrbtom varata. Adela pa se ni prav nič izpremenila. Bila je svojemu možu vdana, zvesta in neka kakor dotlej. Nu, časoma se je tudi to zabrisalo. Boreno je negoval belce in bil ponosen, da se je občinstvo brezmejno navduševalo zanje. Najel je tudi mladega akrobata, ki se je produciral z njimi.

Prišel pa je dan, ko se je tudi to predrugačilo. Po neki cirkuski predstavi se je Boreno trudil in upchan vrnil domov. Adele ni našel v salonu. Vehementno je odprl vrata v spalnico — bila je prazna. Postelja je ležala tam nedotaknjena. Bilo je očitno, da Adele ni doma in da ga vara.

Urnih korakov se je napotil proti hotelu, kjer je navadno stanoval Capiti, ko je bil še pri njem. Ko je čakal pred vhodom, neodločen, kaj naj stori, da se ne osramoti s svojo ljubosumnostjo, je videl, kako hiti iz hotela sluga in z roko miga takaj, naj se približa.

Izstopila je v plašč zavita dama, kateri je šofer vijugno odprl vrata. Bila je res Adela. Boreno se je zdrznil. Razburjen, kakor je bil, je potegnil robec iz žepa in si otrl debele potne srage s čela.

III.

Polnoč je bila že davno minila, ko je stopil Boreno v cirkusko areno. Ukazal je službojučemu konjarju, naj pripelje šestorico belcev iz hleva.

Mož se je čudil, kaj meni gospodar v tako pozni uri, toda poslušal je molče in izvršil, kar mu je bilo ukazano.

Boreno je vzel v roke dolg bič, zaškrkal nekajkrat po zraku, nato pa začel biti živili. Konji so kakor ponoreli zdržali na vse strani. In tedaj je potegnil ravnatelj z besno kretnjo revolver izza pasu ter začel streljati. Zavrgel je samokres šele potem, ko so vse živali hrope ležale na psaku.

Gledal je stražni prizor, šel domov po ženo in jo pripeljal v cirkus. Pogledala je z nejevernimi očmi in ko je zahteval od nje pojasnila, kje je bila zvečer, je rekla:

"Moja prijateljica grofica Orsini je stanovala več dni v hotelu. Nenadoma je zbolela in prosila, naj jo obiščem. Za jutri sem jo pozvala k nam na obed."

Ravnatelj jo je začudeno gledal.

"Kje pa je Capiti, Osvaldo Capiti?" se je zdrznil.

Žena je šele zdaj razumela njegovo vprašanje.

"Nisem ga videla," je odvrnila. "Kolikar vem, ga ni v hotelu."

Ravnatelj je planil k telefonu in poklical številko hotela.

"Halo! Ali bi mogel govoriti s gospodom Osvaldom Capitijem?"

"Gospod Capiti je odpotoval že pred petimi dnevi!" so mu povedali.

Boreno je padla slušalka iz rok na mizo.

Zastokal je kakor dete:

"Kaj sem storil, kaj sem storil..."

IV.

Adela ni bila ženska, ki bi poznala usmiljenje, kadar ni kaj odpustiti. Njeno razburjenje zaradi pomorjenih nedolžnih konj se kar ni hotelo poleči.

Mož jo je kleče prosil odpustanja. Ona pa je videla v njem zver ki ni vredna priznananja. Da, celo bala se ga, da je v tem stanju se je odločila, da ga ostavi, naj to stane kar hoče.

Sia je od njega in se napotila po avetu, da najde tistega, ki ji je bil poklonil šest belcev.

Herkulanska tajna. — Po dolgem molku se je zadnje čase zopet pričelo izkopavanje, ki ga vodi profesor Amado Mairi. Delo je naporno, ker je grebati strjeno blato, grob lepemu pogreznjenemu mestu, nad katerim je nastala čedna vas Resina. Prve izkopnine so iz l. 1783 pod Karlom II. napeljakim kraljem. Ta čas je prišla na dan vila papirusov, last Lacija Kalpurnija Placona, Cezarjevega tasta. V njej so našli 1.806 papirovih zavojev. Umastveniki so bili vsi razburjeni, zakaj imetnik tega selakega dvorca je bil moč okusa, ki je moral po vsej priliki dobro izbrati svoje štivo... Neki jezuit je našel način, kako jih je razvil, a da jih ni zdrobil in spremenil v pepel. Početje je bilo težavno in dolgo je okleval, čeprav so bili učenjaki nestrpni. Slednjic so jih razbrali in natianili — na žalost! Cezarjev tast se ni zanimal ne za slovnico, ne za zgodovino, ne za umetnost: skupljal je zgolj tekste za epikursko filozofijo! Posihdob so presledkoma grebali ter ob vsakemu naporu spravili na svetlo kaj veličastnega. Učenjak Waldstein je prišel na misel, da bi s mednarodnim kapitalom prebrskali vse nekropole, toda italijanska vlada je sama prevzela troške. Tako so nedavno izkopali hila v zanimivem krajevem slogu: tri nadstropja, toskanski atrij. Zanimiv zgled sloga, ki se prilagoja novim potrebam. Herkulanu obeta še dokaj presenečenja, saj to je bilo mesto stalnega žitja, ne pa kot Pompeji, ki je bilo letovišče.

Ali želiš snati pravilno planiti in štati slovensko? Naroči si "Slovensko - angleško slovnico", katere je izdala in ima na prodaj Književna matice S. N. P. J.

NAŠI ZASTOPNIKI.

V Milwaukeeju, West Allis, Wis., in okolici je naš zastopnik Jacob Rozich; on je pooblaščen pobirati naročnine od starih in NOVIH naročnikov. Rojake prosimo, da mu gredo na roke in se naroče na list Prosveta. Isto tako so naši zastopniki vsi naši društveni tajniki in tajnice, kateri so pooblašteni pobirati naročnine. — Philip Godina, upravitelj.

INDIGESTION BLUES

Naredite 3-dnevno poskušnjo ZASTONJ

Užupanost in izpremenje ki prihaja valed neuporabnosti niso pripravne za tabo. Za njega ali njo, vesela se spremeni v otočnost — nobena hrana se ne odli dobru. Tudi se se ne paruje v hullo bolen, življenje se takorekto izgubi za več dni in ene silnost pride za drugo, srce spazma, vodenje, plin, glavobol, nastane šibota in mial.

Mi želimo, da vsak študent leve vreden tega slavnega Trinerjevega groznega vina, zdravilo in pomoč za neuporabnost, zaprtost, valed tega čudno to tedno ponudbo za nedoloten čas.

Ene 3 dnevno poskušnjo s stiskalno (vredna 25c) te preskušeno odvajalno tonike — spise Kalifornijskega vina in

zdravilnih stisk — so vam polni pošli poskušnjo zastoni da imate spodnji kupon. Velika stiskina in v vsaki lekarni.

POŠLJITE TA BREZPLAČNI KUPON TAKOJ!

Jos. Triner Co., Dept. 28, 1333 So. Ashland Avenue, Chicago, Illinois.
Pošljite mi zastonj, poštnino plačano, 3 dnevno poskušnjo stisklen Trinerjevega groznega vina.

Ime.....

Ulica..... Mesto..... Država.....

Veliko število potnikov

ki so s našim posredovanjem odpotovali to leto v Evropo, je najboljši dokaz našega točnega poslovanja.

Ze sedaj sprejemamo prijave za prihodnji božični izlet v domovino. MI PRODAJAMO VOZNE LISTKE VSEH PAROBRODNIH DRUŽB.

Mi izdelujemo afidavite, prošnje za izjave o zakonitem prihodu, p nje za polne liste in za dovoljenja za povratek v Ameriko; pooblastila tako dalje.

PREPRICAJTE SE

kako je pripravno poslati denar z našim posredovanjem.

MI POŠILJAMO DENAR NE SAMO V NAŠO DOMOVINO, TVEČ NA VSE OSTALE DELE CIVILIZIRANEGA SVETA—POŠTE ALI BRZOJAVA—V INOZEMSKI VALUTI ALI V DOLARIH TRITA POSTREŽBA, NIZKE CENE.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene smerna, unijako dolo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Prilite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA